

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

РАДА ЄВРОПИ
ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ
ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

До 50-ї річниці Конвенції про захист прав
людини та основних свобод

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

У 2-х частинах

Частина 1

Харків
2000

вирішення національного питання є: "Никаких, безусловно, привилегий ни одной нации, ни одному языку"¹.

Об'єктивний аналіз європейського досвіду вирішення мовного питання свідчить про безпідставність апеляції до нього апологетів мовної політики, що провадиться в Україні. Така політика не тільки не відповідає європейському досвіду, але й прямо протилежна йому.

Стосовно цього Україна знаходиться поряд з Латвією, Естонією та іншими псевдодемократичними країнами.

У світлі європейського досвіду державною мовою є не та мова, якою держава примушує говорити народ, а та, якою народ зобов'язує говорити державу. Не народ повинен говорити мовою держави, а держава зобов'язана говорити мовою свого народу.

Ю.П. Битяк,

*д-р юрид наук, професор
Національна юридична
академія наук України
м. Харків*

ГАРАНТІЇ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ

Одним із важливих конституційних прав громадян України є право користування рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування. Однак без належного механізму реалізації цього права громадяни не будуть мати можливостей по його фактичному здійсненню. Тому гарантії прав громадян України на державну службу мають актуальне звучання і повинні знайти відповідне відбиття в чинному законодавстві держави.

У законі України "Про державну службу" закріплено право громадян на державну службу незалежно від походження, соціального та майнового стану, расової і національної приналежності, статі, політичних поглядів, релігійних переконань, місця проживання, які одержали відповідну освіту і професійну підготовку і пройшли у встановленому порядку конкурсний відбір, або це була інша процедура, передбачена Кабінетом Міністрів України. Як видно з наведеного ніяких економічних, політичних чи соціальних заборон на державну службу немає. Із правової точки

¹ Ленин В.И Полн. собр. соч. – Т.23. – С.425.

зору лише визнання особи недієздатною, судимою, якщо така судимість є несумісною із заняттям посади, та в деяких інших випадках, встановлених законами України, можуть наступати обмеження для прийняття на державну службу.

Закон “Про державну службу” чітко встановлює три умовні групи вимог, дотримання яких необхідно для вступу і проходження державної служби. Перша й друга стосуються й правового статусу громадянина – громадянство України, вік перебування на державній службі, а також відсутність обмежень (заборон) на прийняття і проходження державної служби. Третя група пов'язана зі спеціальними вимогами щодо освіти і кваліфікації (професійної підготовки), конкурсного відбору або зарахування на державну службу за іншою встановленою процедурою. Відповідно до рішення Конституційного Суду України, обов'язковою вимогою для зайняття посади державного службовця є знання державної – української мови.

У розглядуваному Законі лише опосередковано йдеться про гарантії права громадян України на державну службу. Опосередковано говориться про це і в Основному Законі України, оскільки такими гарантіями можна вважати: вільний і всебічний розвиток особистості (ст. 23); рівність конституційних прав та свобод і рівність перед законом, рівність прав жінки й чоловіка (ст. 24); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35); право на свободу об'єднань у політичні партії та громадянські організації (ст. 36); право на звернення (ст. 40); право на працю й вільне її обрання (ст. 43); право на освіту (ст. 53) та ін.

Що стосується вимоги до знання державної мови для доступу до державної служби то державою створені всі необхідні умови для її вивчення – розширення мережі україномовних шкіл, створення різних курсів, факультативів, збільшення видання всіх видів літератури державною мовою, введення такої дисципліни у вищих закладах освіти, як “ділова українська мова”, та ін.

Як гарантії забезпечення права громадян на доступ до державної служби слід розглядати заходи, що здійснюються відповідно до актів Президента України. 11 лютого 2000р. Президент видав Указ “Про підвищення ефективності системи державної служби”, у якому передбачалося прийняття Стратегії реформування системи державної служби в Україні. Стратегія була розроблена й затверджена Указом Президента 14 квітня 2000р., стала складником широкомасштабної адміністративної реформи, що відбувається в

нашій країні. Вона ставить за мету створення ефективної системи державного управління відповідно до стандартів демократичної, правової держави, умов для захисту прав та свобод людини і громадянина, а також забезпечення результативної і стабільної діяльності органів державної влади згідно з їх завданнями й повноваженнями.

Цей документ передбачає головні напрямки вдосконалення побудови й розвитку системи сучасної державної служби. Серед них такі, як оптимізація управління державною службою, забезпечення конкретності, об'єктивності, прозорості і гласності під час прийняття на державну службу та просування по службі, підвищення загальної культури державних службовців, довіри до них громадськості, професійне навчання державних службовців і кадрового резерву, наукове забезпечення реформування державної служби та ін. У розвиток Стратегії Кабінетом Міністрів України розроблено і 26 липня 2000 р. затверджено Указом Президента "Заходи на виконання Стратегії реформування системи державної служби в Україні", у яких передбачено конкретні питання вдосконалення державної служби всього кадрового потенціалу в Україні шляхом підготовки фахівців, створення кадрового резерву, а також створення дієздатного державного апарату.

Значна робота по забезпеченню реалізації права громадян на державну службу провадиться Координаційною Радою з питань державної служби при Президентові України, Головним управлінням державної служби. Одним із її результатів є підготовка проекту Комплексної програми підготовки державних службовців та накреслення заходів, спрямованих на виконання цієї програми. Відповідно до Програми, держава забезпечує безперервне навчання з питань державного будівництва, державного управління, державної служби щодо пошуку талановитої молоді з наступним її залученням до управління.

Координаційною Радою поряд з іншим, пропонується, низка заходів законодавчого характеру, в тому числі змін і доповнень до чинного Закону України "Про державну службу", інших законів, що стосуються державної служби в окремих галузях управління, прийняття нормативно-правових актів із проблем державної служби на рівні актів Кабінету Міністрів України, Голодержслужби України, зокрема, "Основних правил поведінки державного службовця". Йдеться розосередження наукових і практичних сил для вдосконалення законодавства у сфері державної служби. Основні правила розроблюються на виконання заходів щодо реалізації Стратегії реформування системи державної служби в Україні, у той

час, як на виконання плану заходів організаційного забезпечення реалізації Національної програми боротьби з корупцією розроблено проект Кодексу основних правил поведінки державного службовця.

І Стратегія і Національна програма затверджено Указами Президента України. А чи не доцільніше було б об'єднати зусилля з усіх напрямків реформування державної служби, скоротивши цим кількість документів у цій сфері? Розпочати таку роботу можна з розробки і прийняття Закону "Про загальні засади державної служби в Україні", на базі якого прийняти окремі закони щодо різних видів державної служби (служби в апараті виконавчої влади, у правоохоронних органах, державних установах освіти, охорони здоров'я тощо), і Кодекс основних правил поведінки державного службовця. На такому підґрунті основі логічним буде розвиток законодавства у сфері державної служби щодо проблем підготовки кадрів державних службовців, їх навчання, кадрового резерву, конкурсного відбору, перекваліфікації та підвищення кваліфікації, просування по службі, атестації державних службовців.

Такий підхід, як виступить, дозволить створити якісні правові засади державної служби з одного боку, а з другого – умови для недопущення руйнації системи державної служби, гарантії її розвитку й утвердження відповідно до конституційних вимог. Постійне доопрацювання, внесення змін і доповнень до чинного Закону України "Про державну службу" не може вирішити всіх проблем, оскільки він все ж таки розрахований на службу в органах виконавчої влади та їх апараті. Слід, вважаємо, врахувати з цього приводу також досвід законодавчого регулювання інших країн.

І.С. Загоруй,

канд. істор. наук, доц.

Інститут внутрішніх справ України

м. Луганськ

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Чотири роки тому Верховна Рада України ухвалила акт доленосного значення – Конституцію України, тим самим підтвердивши незмінність масштабних реформ у суспільстві й державі розпочатих на початку 90-х років. Майже третина обсягу Основного Закону (48 із 161 статті) присвячена правам людини, що в півтора рази більше у порівнянні з Конституцією УРСР 1978 р. (31